

Hans Lynges: *Grønlands indre liv. Erindringer fra barndomsårene.* (Det grønlandske Forlag, Godthåb 1981). 106 s.

For billedkunstneren og forfatteren Hans Lynges er barndomsårene tiden mellem fødsel og konfirmation, i hans tilfælde mellem 1906-20. Denne periode har han tidligere skrevet om (bl.a. i Godthåb-Nuuk 1978), men nye træk føjes til hver gang. Det betagende er stadig det kig i det grønlandske bevidsthedsliv, som alene en grønlænder kan formidle. Som medlem af den betydende Lyngeslægt (faderen var kateket, senere præst Niels Lynges, hans farfader var bødker Mads Lynges og farmoder danskuddannet jordemoder på sygehuset, og der var danske aner på både fædrene og mødrene side) er det overraskende, hvad han kan fortælle om forældre- og bedsteforældre-generationens forestillingsverden. Man tog drømme alvorligt, og der var flere veldokumenterede tilfælde af spøgeri. Ja, endog en Herrens engel viste sig en julemorgen for en grønlænder, i hvilken anledning han da også drak tæt hele dagen. Det måtte jo fejres, at det var mange »tusind hundred år« siden, en engel sidst var blevet set.

De hedenske ånder drev også deres spil, i hvert fald tog man sig i agt for dem. Det var således et indviklet spil mod ånderne, der gjorde, at Hans Lynges slægtning, den gamle bogtrykker Arqaluk Møller, viste udpræget fjendtlighed mod den unge Hans. Hans var nemlig opkaldt efter Arqaluks bedste ungdomsven, og ved at vise det modsatte af sin faktisk store kærlighed til barnet kunne Arqaluk undgå, at ånderne blev misundelige og spolerede det. Det hændte dog, at Arqaluk stak ham en krone i al ubemærkethed, når der var halvmørkt i stuen. Hans Lynges høje alder kan vel tages som bevis

på, at ånderne aldrig opdagede det.

Den samme sparsommelighed med at udvise glæde for ikke at gøre ånderne misundelige udspillede sig, når der blev bragt hval ind, og kødforsyningen for hele vinteren var sikret.

Ånderne skulle derved bringes til at ræsonnere, at menneskene i deres dumhed havde skaffet sig et besværligt og beskidt arbejde på halsen, som der ingen grund var til at befri dem for.

Hans Lynges magt over det grønlandske og danske sprog viser sig i nogle perspektivrige forklaringer til nogle grønlandske udtryk. Nogle faste kirkelige vendinger har sikkert på grønlandsk fået et indhold, der vel kunne være teologisk betænkeligt for missionærerne, om de ellers havde vidst det. »Vi forsager djævelen« er på grønlandsk »Vi foragter djævelen«, det vil sige: regner ham for intet! Et sådant overmod var næppe tilsigtet. »At frygte Gud« er på grønlandsk at være på vagt over for ham. Han var som en betagende ild, der var yderst farlig og altfortærende. Eller med et andet af Hans Lynges billeder: »Vi skal elske ham, men stadig være på spring, hvis han skulle blive vred, akkurat som en tam isbjørn«.

Det er kun at håbe, at Hans Lynges vil fortsætte sine erindringer med uddannelsestiden i Godthåb, kateketgerningen i Julianehåb og hans virke som kommuneråds- og landsrådsmedlem der, for ikke at tale om perioden efter krigen som fuldtidskunstner. Han er en skarp iagttagelse og fortæller godt.

Axel Kjær Sørensen

Strange Beck og Henrik Zahle (red.): *Retfærd i Grønland.* (RETFÆRD, Institut for privat ret, Århus Univ., 1980). 171 s.

Retfærd i Grønland er et temanummer

af tidsskriftet *Retfærd*, der præsenterer sig som kritisk, marxistisk, åben for en bred debat og med nordisk perspektiv. Det indeholder følgende:

Robert Petersen giver et på egne undersøgelser baseret indblik i det grønlandske fangersamfunds opfattelse af ejendomsretten til jorden. Det var nu ikke så meget jorden som brugsretten til fangststederne, det drejede sig om, fortæller han. En sådan brugsret kunne man (familien, bopladsen, grupper af bopladser) vinde hævd på ved årelang brug, men altså også miste igen, hvis man ikke udnyttede den. På den måde blev det praktiseret allerede i 1700-tallet, og sådan er det blevet stadfæstet i kommunevedtægter endnu i vore dage.

Jens Brøsted, der allerede i: *Beskåret Hjemmestyre*, 1979, var meget optaget af de juridiske aspekter, tager her i artiklen: *Mod en retlig vurdering af ejendomsretten til Grønland*, fat på at redegøre for teorien om oprindelige folks rettigheder. Og han kommer langt omkring, begyndende med *Francisco de Vittoria* i 1532 og sluttende med *FNs menneskerettighedserklæring* i 1966. I den omhyggelige redegørelse savner man dog nogle overvejelser om, under hvilke omstændigheder udtalelser om de rettigheder, oprindelige folk bør have, bliver til en teori, og under hvilke omstændigheder en sådan teori får retskraft. Brøsted synes at ville tillægge teorien et absolut juridisk indhold og placerer sig i så fald i en retsfilosofisk tradition: *naturretten*, der havde sin blomstringstid i det 17. og 18. århundrede.

Et mindre arbejde af Brøsted er også blevet optaget: *Urbefolkningsretten og den grønlandske hvalfangst*. Det mangler dog en del bearbejdning, før det har en tydelig, modsigelsesfri sammenhæng mellem dokumentation, præmisser og konklusion.

I *Frederik Harhoff's: Grønland og de*

europæiske Fællesskaber, får man god og grundig besked om det juridiske sagforhold i det spørgsmål. Vedrørende Grønlands statsretlige stilling problematiserer han rækkevidden af grundlovsændringen i 1953, hvor Grønland ophørte med at være koloni. Det sker ved en henvisning til, at landsrådet ikke repræsenterede hele Grønland (Thule og Østgrønland udenfor), og ved, at hverken landsrådet eller befolkningen havde »tilstrækkelig viden og indsigt til en forsvarlig stillingtagen«. Der havde iflg. Harhoff heller ikke været tid nok (s. 75 f). Gad vidst, hvilken vedtagelse der kunne trækkes gennem et sådant nåleøjeblik og komme igennem med prædikatet: gyldig?

Lars Helms: Dansk arbejdsret i Grønland? er en lille 6 sideres artikel, der virker som en allerførste orientering i emnet.

Verner Goldschmidt vil i »Fra uskrevne til skrevne kriminalret« beskrive og forklare »hvad der skete, da den grønlandske kriminallov blev udarbejdet og gennemført i 1954«. Det skulle han have gode muligheder for, al den stund, det var ham, der skrev den. Da det dengang var et politisk imperativ at indføre éns ret for grønlandere og danske i Grønland, gik opgaven groft taget ud på at forene det sædvaneretlige grønlandske system, der afstemte sanktionen efter forbryderen, med den danske retstradition, der afstemte sanktionen efter forbrydelsen. Det lykkedes i høj grad at bibeholde det grønlandske system. Dommerne blev lægdommere, og der blev ikke knyttet bestemte sanktioner til bestemte forbrydelser. Derimod fik retterne en række sanktionsmuligheder, som de frit kunne kombinere og tilmed senere ændre, hvis forbryderens situation ændrede sig.

Forklaringen på de to forskellige